

Životní prostředí v Evropě — Stav a výhledy 2005

Shrnutí

Celoevropská zlepšení, místní opatření, globální dopady

Evropané si svého životního prostředí váží. Průzkumy Eurobarometr ukazují, že většina obyvatel (více než 70 %) si přeje, aby činitelé na rozhodovacích pozicích přikládali oblasti životního prostředí stejnou váhu, jako hospodářské a sociální oblasti. Jako jednotlivci jsou Evropané ochotni se podílet na zlepšování životního prostředí a kdyby měli k dispozici lepší informace o možnostech, jejichž realizace je navíc levná či dokonce nestojí vůbec nic, dělali by pro životní prostředí ještě více. A více by rovněž činili tehdy, kdyby si mohli být jisti, že se jejich spoluobčané chovají stejně.

Za posledních 30 let bylo v Evropě podniknuto mnoho opatření na zlepšení životního prostředí. Benzín je dnes převážně bezolovnatý; chlorované a fluorované uhlovodíky (CFC) neboli freony, které ničí ozonovou vrstvu, se postupně přestaly vyrábět. Emise oxidů dusíku ze silniční dopavy poklesly zhruba o 90 % ve srovnání s úrovní, kterou by dosahovaly, pokud by nedošlo k zavedení katalyzátorů. V důsledku zavádění odsiřovacích technologií v elektrárnách také významně poklesly emise oxidu siřičitého z výroby elektřiny.

Následkem lepšího čištění městských odpadních vod došlo k zlepšení kvality vody v evropských řekách, jezerech a říčních deltách. Vyhlášená chráněná přírodní území pokrývají nyní 18 % celkové rozlohy Evropské unie a pomáhají pečovat o ekosystémy a uchovávat biodiverzitu. Plocha lesů mírně narůstá a v některých oblastech se lesy obnovují rychleji než dříve. Tyto a řada dalších úspěchů působí ve prospěch lidského zdraví a kvality života.

Řešení hlavních problémů je však teprve před námi. Nejnaléhavějším z nich je klimatická změna, jejíž dopady se již projevují ve stále častějších extrémních projevech počasí, v nedostatku vody v některých oblastech a v tání polárního ledu. K dalším prioritám v oblasti ochrany životního prostředí patří omezit znečištění ovzduší, snížit používání chemikálií a tím i jejich dopad na zdraví a životní prostředí, chránit půdu jako produktivní zdroj a rezervoár biodiverzity,

zvyšovat kvalitu a množství sladkovodních zdrojů a chránit mořské ekosystémy. Zejména oceány jsou klíčovými ekosystémy, které uchovávají mnoho ekologických produktů a služeb, na nichž jsme závislí.

Jednou z cest řešení těchto úkolů je větší využívání obnovitelných zdrojů energie, například větrné nebo sluneční, náhradou za fosilní a ostatní neobnovitelné zdroje energie. Růst podílu energie z obnovitelných zdrojů je prioritou jak rozvinutých, tak i nově rostoucích ekonomik.

Mnohé ze současných problémů životního prostředí v Evropě, mají svůj původ ve způsobu využívání přírodních zdrojů, v hospodářské struktuře a v našem způsobu života. Tyto faktory lze jen těžko měnit. K nejvýznamnějším změnám patří posun v důrazu na ochranu životního prostředí z výrobní do spotřební oblasti. Lepší povědomí o dopadech našich činností na životní prostředí by mělo pozitivní vliv na naše každodenní rozhodování o tom, co kupovat, kde bydlet, pracovat a kam cestovat.

Výdaje domácností evropské patnáctky se zvýšily v letech 1990 až 2002 o jednu třetinu a předpokládá se, že v evropské pětadvacítce se do roku 2030 dokonce zdvojnásobí, ovšem se značnými rozdíly mezi jednotlivými příjmovými skupinami a regiony. Ve stále globalizovanější ekonomice stoupá vliv rozhodování spotřebitelů v na kvalitu životního prostředí nejen v Evropě, ale i v mnoha jiných částech světa. Abychom u některých současných i budoucích negativních trendů dosáhli zlepšení, je třeba lépe porozumět možným dopadům našich opatření, a to prostřednictvím kvalitnějšího výzkumu.

Plocha nutná k vyprodukování statků, které spotřebujeme, a k absorpci odpadu, který produkujeme — tzv. ekologická stopa, dosahuje v Evropě přibližně 5 hektarů na osobu a je sice zhruba poloviční oproti Spojeným státům, ovšem stále větší než je tomu v případě Japonska. Činí rovněž více než dvojnásobek odpovídající průměrné plochy v zemích, jako je Brazílie, Čína nebo Indie. Celosvětové využívání přírodních zdrojů je již nyní téměř o 20 % vyšší než

tempo jejich každoroční obnovy. Tomu se říká 'žít z kapitálu místo z úroků'.

Rostoucí urbanizace, opouštění půdy

Téměř tři čtvrtiny evropské populace žijí v městských a příměstských oblastech, na přibližně 10 % celkové rozlohy EU. I když tyto údaje vypadají z hlediska životního prostředí příznivě, může mít urbanizace vzhledem k intenzitě využívání půdy a konflikty mezi nimi též dopad na krajinně cenné části evropského území, které jsou od měst značně vzdáleny.

Navíc analýzy z poslední doby ukazují, že dalších 800 000 hektarů přirozeně produktivní půdy bylo v nedávné době přeměněno na umělé plochy – obytné domy, kanceláře, obchody, továrny a silnice. V důsledku toho vzrostla plocha měst na kontinentě v letech 1990 až 2000 o dalších 6 %. To představuje trojnásobek rozlohy Lucemburska a znamená značný pokles přírodního kapitálu. Ke klíčovým faktorům této expanze městských oblastí patří nízká cena kvalitní zemědělské půdy ve srovnání s cenou již zastavěných pozemků.

Rychle se rozvíjí také turistický ruch, částečně díky nízkým cenám letecké přepravy a bohatnoucí a stárnoucí evropské populaci. Turistika rovněž přispívá k rozšiřování měst, zejména v přímořských oblastech, například na hustě zastavěném pobřeží Středozevního moře. Nedostatečně plánovaný rozvoj turistiky může též zvýšit zátěž ŽP v oblastech, které již nyní trpí nedostatkem vody.

Spolu s růstem městských oblastí roste i zátěž na užívání půdy a vodních zdrojů a jsou tak ovlivněny klíčové 'služby' přírody, na něž se nahlíží tak, že jsou poskytovány zdarma. Patří mezi ně například přírodní filtrace podzemních vod do rezervoárů pitné vody čiuchování mokřadů a genetické diverzity, jež se nachází v oblastech drobného extenzivního zemědělství. Odlesňování může radikálním způsobem změnit odtok dešťové vody, vyvolat sesuvy půdy a další problémy a zároveň rozšiřovat rozlohu oblastí vystavených riziku povodní.

Změna klimatu je již zde

Nastává změna klimatu. Průměrná teplota v Evropě vzrostla za posledních sto let o 0,95 °C a očekává se, že v nadcházejícím století vzroste o dalších 2–6 °C. Následkem toho se prodlouží vegetační období s příznivými dopady v sektoru zemědělství, někde však bude zemědělská činnost rizikovější v důsledku značného nedostatku vody a extrémnějších (a méně předvídatelných) projevů počasí.

Rostoucí teplota moří s sebou nese větší pravděpodobnost 'vodního květu' – toxického fytoplanktonu, škodlivého pro mořské živočichy i pro lidi. Zooplankton, který se nachází na dolním konci potravního řetězce, a ryby, které jsou na něm závislé jako na hlavním zdroji potravy, se většinou řídí teplotními trendy. Některé druhy se tak přemístily o tisíce kilometrů severněji. Stěhují se také suchozemské druhy živočichů a rostlin. Některé druhy však možnost migrace bohužel nemají. Alpské druhy, které žijí na nejvyšších vrcholcích, se již prakticky nemají kam uchýlit.

V reakci na tento vývoj se ministři zemí EU dohodli na omezení dlouhodobého globálního růstu průměrné teploty o maximálně 2 °C ve srovnání s obdobím před rozmachem průmyslu. Konstatovali rovněž, že k dosažení tohoto cíle bude zapotřebí ustálit koncentrace CO₂ na úrovni značně nižší než 550 ppm, což bude vyžadovat, aby se emise skleníkových plynů ve vyspělých zemích snížily do roku 2050 o 60–80 % ve srovnání s úrovní roku 1990. V krátkodobém výhledu nastoupila Evropa cestu ke splnění svých cílů podle Kjótského protokolu. To je důsledkem Evropské směrnice o obchodování s emisemi (EU Emissions Trading Scheme) a dalších opatření, včetně Evropského programu pro změnu klimatu (European Climate Change Programme). Jeho střednědobý cíl pro rok 2020 – patnácti- až třicetiprocentní snížení emisí skleníkových plynů ve srovnání s úrovní roku 1990 však bude obtížněji dosažitelný.

Scénáře uvedené ve studiích Evropské agentury pro životní prostředí (EEA) docházejí k závěru, že klíčem k ekonomice s nízkými emisemi oxidu uhličitého jsou

především tři opatření: snižování spotřeby energie, zvyšování podílu obnovitelných energetických zdrojů a efektivnější výroba a využívání elektrické energie, zejména cestou dalších opatření k její úspoře. Využívání obnovitelných energetických zdrojů postupně roste, přičemž možnost zvýšení výroby elektřiny v jaderných elektrárnách je ve většině zemí dosud otevřenou otázkou (a žhavým diskusním tématem).

Snižování poptávky po energii je zatím neúspěšné

Vyšší účinnost výroby energie a klesající energetická náročnost průmyslu je od roku 2000 vyvažována rostoucí spotřebou energie ze strany drobných spotřebitelů a sektoru služeb. Domácnosti využívají stále více elektrických spotřebičů. Podle provedených studií připadá 3–13 % spotřeby elektřiny v domácnostech na elektrické spotřebiče zapnuté v záložním režimu.

Očekává se, že celoevropská poptávka po elektrické energii vzroste do roku 2030 téměř o 20 %. Tento růst je sice značně pomalejší než růst HDP, pokud však vezmeme v úvahu hrozbu klimatických změn, je tento trend znepokojivý. Úsporná opatření zaměřená na efektivnější využívání energie jsou stále uplatňována nedostatečně. Zefektivnit dodávku energie by mohly účinnější kombinované zdroje na výrobu elektřiny a tepla. Po omezenou dobu je též možné uplatňovat koncová řešení, mezi které patří zachycování a uskladňování uhlíku. Snižování poptávky po energii by rovněž napomohla úsporná opatření u budov, motorových vozidel a spotřebního zboží, stimulovaná tržními nástroji a regulací.

Ve střednědobém výhledu by ke snižování závislosti na fosilních palivech napomohly trvalé investice do obnovitelných energetických zdrojů, do úsporného využívání energie a do využívání vodíku jako nositele energie. Posledně zmíněná možnost by pomohla zvláště v dopravě, jejíž podíl na rostoucí evropské poptávce po energii a na rostoucích emisích CO₂ se zvyšuje nejrychleji. Je znepokojující, že tento trend má v nadcházejících desetiletích dále pokračovat. Zejména

podíl letecké dopravy na celkovém objemu dopravy se má v letech 2000 až 2030 zdvojnásobit.

EU prokázala své odhodlání hrát v tomto směru vůdčí úlohu tím, že si vytyčila ambiciózní cíle v oblasti snižování emisí skleníkových plynů. Uznala rovněž, že nečinnost znamená příliš velké riziko. Přechod na energetické zdroje s nízkým obsahem uhlíku, navrhovaný ve scénářích EEA, si vyžádá vyšší spotřebitelské platby za energii. Ovšem i nečinnost něco stojí, jak se začíná ukazovat z několika studií, jež se touto otázkou zabývají. Podle jedné z nich činí 'společenské náklady na uhlík', čili náklady, kterými globální společenství zatěžuje každá tuna uhlíku vypuštěného do ovzduší, zhruba 60 EUR. Jiné studie uvádějí náklady ještě mnohem vyšší. Rozdíly v odhadech jsou důsledkem toho, jaká peněžitá hodnota je přiřazena dlouhodobému dopadu emisí na podnebí, zemědělství, kvalitu ovzduší, zásoby vody a rozvoj chorob.

Představu o těchto nákladech si můžeme udělat, když uvážíme, že emise skleníkových plynů se v jednotlivých zemích evropské pětadvacítky pohybují v rozmezí 5 až 25 tun uhlíku na osobu (což se rovná společenským nákladům ve výši 300 až 1 500 EUR na osobu). Porovnáme-li tato čísla s odhadem dodatečných nákladů ve výši 45 EUR na osobu, jichž by bylo dosaženo v roce 2030 v rámci ekonomiky s nízkými emisemi uhlíku, vidíme, že náklady na tuto ekonomiku by byly značně nižší.

Jsme sice zdravější, ale nadále ohroženi znečišťujícími látkami

Evropa zaznamenala řadu úspěchů pokud jde o snižování znečištění ovzduší. V řadě oblastí se podařilo odstranit smog a omezit kyselé deště. Přesto však zejména vysoké koncentrace pevných částic a přízemní ozon působí i nadále v mnoha městech a jejich okolí zdravotní obtíže. Negativní jsou též dopady přízemního ozónu na ekosystémy a zemědělské plodiny v zemědělských regionech.

Navzdory snižování emisí zůstávají koncentrace těchto znečišťujících látek nadále vysoké a často

překračují i stávající cílové hodnoty. V důsledku těchto koncentrací se snižuje očekávaná délka života, dochází k předčasným úmrtím a v široké míře se zhoršuje zdravotní stav obyvatelstva. Kvůli nárůstu objemu dopravy, k němuž došlo v posledních deseti letech – 30 % u nákladní a 20 % u osobní dopravy – nedochází ani přes významná technická zlepšení k výraznému celkovému snižování emisí.

V důsledku chorob souvisejících se znečištěným ovzduším přichází Evropa ročně o více než 200 milionů pracovních dní. OECD navíc odhaduje, že na vrub znečištěnému ovzduší jde v Evropě 6,4 % úmrtí a chorob dětí mladšího věku. Navíc v nových členských státech EU je tato hodnota výrazně vyšší. Analýza, jež tvoří základ pro tematickou strategii proti znečištění ovzduší, publikovanou v září roku 2005, ukazuje, že značné vlivy znečištěného ovzduší na zdraví lidí i ekosystémů budou přetrvávat i při plném uplatnění stávající legislativy.

Zlepšování dopravních technologií, přechod od vozidel poháněných hybridními palivy k vozidlům na vodík, to vše hraje při snižování těchto rizik svou úlohu. Takovou úlohu má i urbanismus, který by mohl v mnoha městských oblastech nabídnout integrovanou dopravu jako reálnou alternativu dopravy automobilové.

Další hrozbou jsou pro Evropany toxické chemikálie v potravinách i v moderním spotřebním zboží, jako je nábytek, oblečení a výrobky pro domácnost. Stále více vycházejí najevo souvislosti mezi působením toxických látek a rostoucím výskytem rakoviny reprodukčních orgánů (varlat, prostaty a prsů) a dětské leukémie. I když nemáme jednoznačné důkazy, jsou všudypřítomné stopy chemikálií v krevních vzorcích populace a v životním prostředí zřejmým důvodem k obavám. K snížení těchto rizik je zapotřebí omezit používání nebezpečných chemikálií v zemědělské výrobě, čímž by došlo k poklesu koncentrace nebezpečných látek ve spotřebních výrobcích.

Prevence znečištění se vyplácí

Velké úsilí se v Evropě vynakládá na čištění odpadních vod a snižování znečištění vod průmyslovými odpady.

Stále však dosud není plně implementována Směrnice o čištění komunálních odpadních vod. Zatím se pokroku dosahuje kapitálovými investicemi a vyspělými formami čištění.

Trendy do budoucna ukazují, že další pokles znečištění odpadních vod lze očekávat po roce 2007 zejména v zemích evropské desítky, a to za podpory strukturálních fondů a fondů soudržnosti EU. Zkušenosti s politikou úpravy odpadních vod, získané za posledních dvacet let, ukazují, že nejúspornější metodou snižování tohoto znečištění jsou investice do čistíren odpadních vod ve spojení s hospodářskými pobídkami ke snižování znečištění u jeho zdrojů.

Evropská unie se pomocí opatření, jako je Směrnice o dusičnanech, snaží snižovat znečištění pocházející ze zemědělské výroby. Vodohospodářské investice současně nadále zajišťují kvalitu pitné vody. Do evropských řek a podzemních vod stále pronikají organická a minerální hnojiva a pesticidy. Ačkoliv se očekává, že v zemích patnáctky EU se bude užívání anorganických hnojiv snižovat, v zemích evropské desítky má naopak jejich spotřeba v důsledku intenzifikace zemědělství do roku 2020 zaznamenat nárůst o 35 %.

Problémy s kvalitou podzemních vod v Evropě budou v mnoha oblastech i nadále přetrvávat, protože může trvat desítky let, než znečišťující látky, které se dostávají do půdy, proniknou do našich řek, jezer a zásobáren vody. Prevence spočívající ve změně postupu zemědělské výroby je úspornější než čištění, zejména v dlouhodobé perspektivě.

Čerpání našich přírodních zdrojů

Názornou ukázkou nebezpečí, které hrozí z nadměrného čerpání přírodních zdrojů a z narušování funkce ekosystémů, jsou celosvětové stavy ryb. Ryby jsou posledním nezdělaným zdrojem potravy. Podle odhadů Organizace OSN pro výživu a zemědělství (FAO) překračuje rybolov u 75 % celosvětových zásob ryb přiměřené meze a dravé ryby na špičce potravního řetězce, mj. tuňák a žralok, jsou stále vzácnější.

S tím, jak se mnohé evropské zásoby ryb vyčerpávají, se evropská rybářská flotila přemisťuje dále na moře, a to za podpory dvojstranných dohod a subvencí. Tato

flotila sehrává svou roli při narušování potravního řetězce v mořích tím, že loví značné množství druhů ryb na vrcholu tohoto řetězce. To vede k ohrožení mnoha komerčně významných druhů a celé struktury ekosystému.

K ochraně suchozemských zdrojů by mělo přispět vytvoření soustavy přírodních rezervací Natura 2000 v rámci které bylo vymezena chráněná území zajmající 18 % celkového území Evropy. Avšak evropská krajina, která je klíčovou součástí evropského kulturního dědictví a základním domovem pro biodiverzitu, prochází rozsáhlými a potenciálně nevratnými změnami, jež mají dopad jak na jednotlivé biologické druhy, tak i na fungování ekosystémů.

K největším ztrátám biologických lokalit a biodiverzity na kontinentu, které nastaly v devadesátých letech minulého století, došlo na vřesovištích, u podrostů, v mokřinách, slatinách a močálech. Mnoho zbývajících mokřadů bylo zničeno v důsledku výstavby na mořském pobřeží, budování horských nádrží a regulace říčních toků. A obdobně platí, že i když jsou dnes stromové porosty v Evropě rozsáhlejší než v nedávné minulosti, je mnoho lesů těženo intenzivněji než dříve.

Tyto ztráty mají dopad na jednotlivé druhy. I přes uplatňování politiky v rámci evropské strategie na ochranu kriticky ohrožených lokalit osídlených volně žijícími druhy živočichů je mnoho druhů, mj. 42 % endemických savců, 15 % ptáků, 45 % motýlů, 30 % obojživelníků, 45 % plazů a 50 % sladkovodních ryb, nadále ohroženo.

Evropská půda má jedinečnou škálu půdních typů. Na celém kontinentu lze nalézt více než 300 hlavních typů půd. Degradovaná půda může být sice časem nahrazena díky působení přírodních procesů, ovšem tvorba i pouhých několik centimetrů půdy těmito procesy může trvat až 50 let. Na půdu je nutno pohlížet jako na neobnovitelný zdroj, ohrožený mnoha faktory — erozí, zábořem, znečištěním, zasolováním. Až doposud se ukazuje, že tyto procesy lze jen obtížně potlačovat, a očekává se, že budou i nadále představovat v Evropě závažný problém v návaznosti na očekávanou budoucí urbanizaci,

intenzivní zemědělskou výrobu a industrializaci, resp. deindustrializaci.

Na celém kontinentu roste poptávka po vodě, zejména u domácností. Očekává se, že spotřeba vody v domácnostech v nových členských státech vzroste v příštích deseti letech o 70 %. Mnoho vody se rovněž spotřebovává při zavlažování potravinářských plodin, zejména v jižní Evropě, kde se již projevují známky nedostatku vody. Očekává se, že tento problém se dále rozšíří a zintenzivní v důsledku klimatických změn. Dlouhodobá dostupnost spolehlivých zásob čisté vody bude nabývat na významu v souvislosti s budoucím plánováním využití půdy, zejména kolem Středozemního moře.

Za posledních deset let se v Evropě podařilo oddělit hospodářský růst od užívání surovin a energie. Přesto se však čerpání zdrojů v absolutních číslech nezměnilo. Mezi jednotlivými zeměmi EU existují značné rozdíly ve využívání surovin, od zhruba 11 kg na jedno euro HDP až po méně než 1 kg na jedno euro. Částečně lze tyto rozdíly vysvětlit poměrem hospodářské činnosti v průmyslu a ve službách. Nicméně je produktivita zdrojů a energie v západní Evropě v průměru čtyřikrát vyšší než v nových členských státech EU. To skýtá značné možnosti zajistit lepší vyváženost produktivity zdrojů mezi evropskou patnáctkou a evropskou desítkou pomocí transferu technologií a jiných opatření.

Integrace, inovace a tržní reforma

Úspěšná politika EU v oblasti životního prostředí, uplatňovaná za posledních 30 let, se soustředila většinou na dobře viditelné bodové zdroje. Tyto problémy byly většinou řešeny regulací a technickými inovacemi. Současným úkolem je vypracovat a realizovat dlouhodobou politiku v těch hospodářských odvětvích, která nejvíce přispívají k difuzním zdrojům znečištění.

Významného pokroku bude zřejmě možno dosáhnout za několik desítek let uplatňování soustavné, dlouhodobé a přitom flexibilní politiky, která si získá širokou podporu občanů. To znamená, že rostoucí význam pro efektivní uplatňování politiky budou

mít opatření ke zveřejňování informací a k osvětě veřejnosti.

Účinná politika bude rovněž vyžadovat podporu změn chování u evropských spotřebitelů a také zaměření zejména sektoru dopravy, energetiky a zemědělství na činnosti, které jsou pro životní prostředí méně škodlivé. Těmto změnám může napomoci dlouhodobá institucionální reforma a finanční plánování, které povzbudí větší ekologickou efektivitu. To lze doplnit o využití tržních nástrojů. Přechodu k udržitelnější hospodářské činnosti by mohl značně pomoci například odklon od subvencí, které škodí životnímu prostředí, a naopak větší podpora rozvoje a využití ekologických inovací ve výrobě, dopravě, energetice a zemědělství.

Mnoho zásad a postupů EU již obsahuje cíle v oblasti ochrany životního prostředí a například v rámci Společné zemědělské politiky jsou věnovány značné finanční částky na podporu akcí a chování, jež jsou v souladu s těmito cíli. Vzhledem k rozsáhlým změnám souvisejícím s užíváním půdy by však Evropa mohla využívat širší spolupráci jednotlivých sektorů k zajišťování vyvážené územní soudržnosti, například mezi regionálním územním a dopravním plánováním a využíváním strukturálních fondů a fondů soudržnosti EU.

Dobrým příkladem, na kterém lze ilustrovat výhody integrovaného přístupu, je sektor dopravy. V tomto sektoru působí nesčetné množství vzájemně propojených hybných sil a tlaků, jež mají dopad na životní prostředí. Zatímco na jedné straně se v tomto sektoru podařilo značně snížit emise do ovzduší, jako jsou prekursor ozonu a okyselující látky, rostou na druhé straně emise skleníkových plynů, jelikož stoupající intenzita osobní i nákladní dopravy převažuje úspěchy dosažené v oblasti technických zlepšení a regulačních opatření.

V návaznosti na rozvoj měst má dopravní infrastruktura trojí dopad na půdu: přispívá ke spotřebě kvalitní zemědělské půdy, k vyššímu tempu záboru půdy a k fragmentaci biologických lokalit v celé Evropské unii. Dále vystavuje rozsáhlou část populace vysoké hladině hluku.

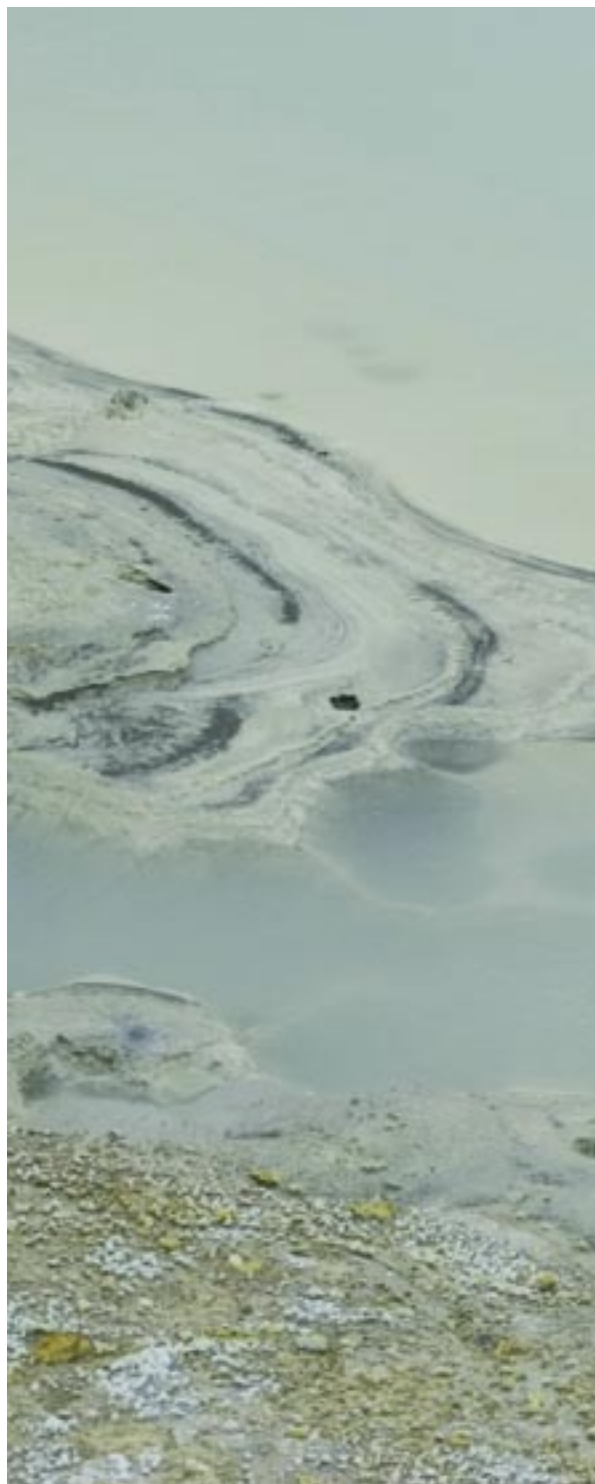
Naše rostoucí touha po mobilitě po zemi i ve vzduchu má za následek dopravní problémy, které se stávají prioritami v otázkách životního prostředí a udržitelného rozvoje počínaje městy až po celosvětové řízení. To odráží širokou škálu problémů spojených s dopravou, počínaje záležitostmi místní úrovně (územní plánování a výstavba měst) až po problematiku globální povahy (skleníkové plyny a klimatické změny).

Značný užitek přinesly dlouhodobé integrované postupy. Dokladem účinnosti dlouhodobých posunů hospodářských pobídek směrem k tržním nástrojům je například zdanění benzínu. Americké a evropské technologie výroby motorových vozidel jsou v podstatě stejné. Avšak daň z pohonných hmot, která se v Evropě pohybuje kolem 50 %, podpořila změny v chování spotřebitelů. Tyto faktory spolu s politickým tlakem na užívání technologií zajistily, že spotřeba pohonných hmot je u nových evropských automobilů vyrobených v posledních desetiletích oproti USA, kde je daň z pohonných hmot mnohem nižší, zhruba poloviční. Studie naznačují, že značných úspor energie lze dosáhnout podobným přístupem k jejím cenám.

Co můžeme dělat

K udržitelnějšímu a zdravějšímu životnímu prostředí může přispět daňová reforma. Postupný přesun daňové základny od zdaňování 'dobrých zdrojů', jako jsou investice a práce, ke zdaňování 'špatných zdrojů', tj. znečišťování a neefektivní využívání, rovněž napomůže tomu, aby byly do cen služeb a výrobků zahrnuty i náklady na ochranu životního prostředí, což dále vytvoří realističtější cenové tržní signály.

Politici činitelé mohou rovněž stanovit průvodní opatření k tomu, aby daně, jež se týkají životního prostředí, nebyly ze sociálního hlediska nespravedlivé. Chudší příslušníci společnosti obecně vydávají na základní potřeby, jako jsou potraviny, voda a energie, větší podíl svého příjmu. Studiemi bylo zjištěno, že na chudé vrstvy mají dopad zejména daně z elektřiny, zatímco dopravní daně je příliš nepostihují, protože tyto vrstvy využívají soukromou dopravu v menší

míře. Daně ze znečištění jsou ve svém dopadu na jednotlivé společenské skupiny obecně neutrální.

Širší a rostoucí daňovou základnu jako reakci na klesající počet pracovních sil a stárnoucí společnost mohou rovněž zajistit systémy, kde se zvyšují odvody ze spotřeby a snižují odvody z práce.

Pobídky pro dlouhodobé plánování lze nalézt v sedmi tematických strategiích, zpracovávaných podle 6. akčního programu EU pro životní prostředí (Environment Action Programme) i v sektorových integračních zásadách a ve Strategii udržitelného rozvoje EU.

Dlouhodobé a systematické postupy a zásady mohou povzbudit restrukturalizaci pobídek, tj. finančních nástrojů, tržních cen a daní, jež bude nutná ke snížení rostoucích a stále zjevnějších nákladů spojených s využíváním přírodních zdrojů planety. Výsledný přínos k ekologické efektivnosti může rovněž napomoci při zvyšování konkurenceschopnosti evropské ekonomiky. Vyšší produktivita energie a zdrojů v Evropě rovněž pomůže částečně vyvážit jiné

konkurenční výhody, jimiž se těší rozvíjející se asijské a jihoamerické ekonomiky.

V EU však na všech úrovních řízení stále existují značné překážky efektivního a účinného uplatňování těchto zásad a postupů. Studie EEA ukazují, že institucionální struktura může být stejně významná jako vytyčení politiky samé.

Podpora veřejnosti úspěchům v oblasti životního prostředí dosaženým za poslední desetiletí se promítá ve výsledcích průzkumu Eurobarometr z roku 2005. Ty rovněž naznačují, že evropští občané jsou ochotni činit více. Tato zpráva dokládá, že jak vlády, tak i občané musí skutečně dělat více, aby zajistili soulad mezi hospodářským rozvojem a kapacitou Země.

Evropa má dobrou pozici k tomu, aby se postavila do čela úsilí o budování inteligentnější, čistší, více konkurenceschopné a bezpečnější společnosti. Takový pokrok by povzbudil zlepšení celosvětové ekologické efektivity a rovnosti, jež je nutným základem k zajištění kvality života v Evropě.